

Прокопив Л. М.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ
ДЛЯ РАБОТЫ В СЕЛЬСКОЙ МАЛОЧИСЛЕННОЙ ШКОЛЕ

В статье автор рассматривает проблему подготовки будущего учителя для работы в сельской малочисленной школе, вопросы разработки теоретического и практического аспектов его подготовки. Автор подчеркивает, что формирование готовности будущего педагога должно представлять целостный процесс: направленность всех теоретических и практических циклов учебных дисциплин, педагогической практики на гуманитарно-личностное и профессиональное развитие учителя. Рассмотрена специфика малочисленных школ и особенности подготовки будущего учителя в таких условиях. В статье анализируются перспективы и различные подходы к подготовке учителя для малочисленной школы.

Ключевые слова: подготовка, малочисленная сельская школа, классические университеты, обучение, образование.

Prokopiv L. M.

FEATURES OF MODERN TEACHER'S TRAINING FOR WORK IN RURAL SCHOOL

The author examines the problem of future teacher's training for work in small rural schools. The issues of development of theoretical and practical aspects of future teacher's training are analyzed. The specific features of small schools and future teacher's training in such conditions are considered. The perspectives of teacher's preparation for small schools are analyzed.

The formation of future teacher's readiness must comprise the whole process: concentration of all cycles of theoretical and practical courses, teaching practice for humanitarian personal and professional development.

The level of education and cultural training of graduates have an influence on the social development of the village, improvement the overall professional culture of the rural population, solving demographic problems of the modern village.

The necessary condition of rural teacher's training is continuity integrity pedagogical practice. Nowadays, the practical experience shows that the integrity and continuity can be provided with practical implementation of «in-school days» for students to visit small rural schools.

Teacher, who is able to work effectively in a small rural school in conditions of classical university, is difficult to prepare using the traditional model of training. It is noted that the work of small rural school requires certain universality. The important component of this training is future teachers' encyclopedic knowledge in the conditions of rural schools.

Keywords: preparation, a small rural school, universities, training and education.

УДК 374.7

Сабат Н. І.*

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

У статті схарактеризовано нормативно-правову базу розвитку системи неперервної освіти в Україні. Проаналізовано систему неперервної освіти як важливу умову формування готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми трудових мігрантів. Окреслено теоретичний і практичний аспекти проблеми на основі вивчення наявних у педагогічній науці досліджень з теми. На прикладі діяльності Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти продемонстровано, що післядипломна освіта є вагомим складником неперервного навчання вчителів початкових класів, одним із засобів удосконалення готовності до роботи з дітьми трудових мігрантів.

Ключові слова: неперервна педагогічна освіта, професійна готовність, учителі початкових класів, діти трудових мігрантів.

*© Сабат Н. І.

Одним із наслідків міграції населення, різко збільшеної соціальної динаміки стала функціональна неписьменність – нездатність працівника ефективно виконувати свої професійні функції, попри одержану освіту. Швидке старіння професійних і загальнокультурних знань зумовлює необхідність доучування, навчання й перенавчання у процесі трудової діяльності. О. Тягушева наголошує: сьогодні недостатньо привести у відповідність професійну підготовку, необхідно скоординувати темпи змін оточення для уникнення відриву школи від життя [12, с. 361]. Тому для ефективної підготовки вчителя початкової школи до роботи з ДТМ слід вирішувати проблему підготовки фахівця на всіх етапах на кардинально новій науково-педагогічній основі. Як бачимо, особливості сучасного розвитку суспільства висувають нові вимоги до особистості, її мобільності й компетентності, відповідно сучасність потребує особистості, яка неперервно навчається.

М. Бирка зазначає, що українські науковці включилися до розроблення концепції неперервної освіти тільки на етапі її реалізації у світовій теорії та практиці. Отже, неперервна освіта має стати пріоритетним і провідним напрямком у стратегії розвитку освіти України [2, с. 69].

Загальнотеоретичні питання щодо структури, змісту, форм, методів неперервної освіти обґрунтовано у працях таких науковців, як М. Бирка, Н. Бібік, С. Гончаренко, Н. Гузій, І. Зязюн, М. Лапенко, О. Пометун та ін. Неперервність освіти людини впродовж усього її життя вчені вважають провідним принципом функціонування освітнього простору. Неперервну освіту вони визначають як нагальну потребу для підготовки ефективних професіоналів. Особливо це стосується вчителів початкової школи, оскільки у зв'язку з новими суспільними обставинами їм доводиться працювати з дітьми різних категорій, зокрема з дітьми трудових мігрантів. Водночас проблема розвитку концепції неперервної освіти в системі підготовки майбутніх педагогів до опікунсько-виховної діяльності висвітлена недостатньо.

Мета статті – проаналізувати систему неперервної освіти як важливу умову формування готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми трудових мігрантів.

Перехід України до ринкових відносин, зростання кількості наукової інформації загострило необхідність реалізації концепції неперервної освіти. Спільність фундаментальної підготовки створює рівні можливості для освіти впродовж усього життя, сприяє творчому розвитку й самореалізації особистості. Не випадково урядові кола розвинених країн убачають у підвищенні якісного рівня підготовки студентів засіб збереження конкурентоспроможності своїх країн на світовому ринку. Понад 90 % 17-річних школярів у країнах ЄС продовжують навчання, 85 % здобувають середню освіту за академічною чи професійною програмою до 25-ти років [6, с. 6]. Формування компетентності у професійній діяльності та стійкої мотивації до навчання впродовж усього життя, за параметрами міжнародних оцінок якості освіти, зокрема PISA, TIMSS, CIVIC, PIRLS, вважаються пріоритетним показником результатів освітнього процесу загалом [5, с. 24]. Сьогодні професійна гнучкість і мобільність постають не лише професійними якостями особистості, а як соціальна та особистісна потреба. Саме тому в низці програмних і нормативних документів йдеться про важливість та актуальність урахування концепції неперервної освіти. Стратегія й тактика реалізації концепції неперервної освіти окреслена в таких нормативно-правових документах, як Закон України «Про освіту» [11], Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) [3], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 рр. [8], Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти [10]. Так, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року одним із ключових напрямів державної освітньої політики визначає забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя [8].

Стратегічним документом, що визначає основні напрямки розвитку педагогічної освіти в Україні, є галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти. У документі визначено основні принципи розвитку неперервної педагогічної освіти:

неперервність, поєднання національних освітніх традицій та найкращого світового досвіду, гнучкість у реагуванні на суспільні зміни і прогностичність, інноваційність. У Концепції також визначено основні шляхи забезпечення неперервності розвитку педагогічної освіти – наступність змісту освіти та координацію навчально-виховної діяльності на різних рівнях педагогічної освіти; налагодження професійних зв'язків між вищими навчальними закладами, закладами післядипломної педагогічної освіти, науковими установами НАПН України, громадськими педагогічними організаціями; розроблення багатоваріантних, різнорівневих освітніх програм післядипломної педагогічної освіти з урахуванням наявного професійного досвіду педагогічного працівника; створення єдиної бази цих видів освітніх послуг, що надаються ВНЗ і закладами післядипломної педагогічної освіти; запровадження інноваційних форм організації професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема: центрів педагогічної майстерності, педагогічних майстерень, майстер-класів, корпоративного навчання, дистанційного, ситуаційного та контекстного навчання, проектних методів, партнерського навчання тощо; постійний моніторинг якості розвитку неперервної педагогічної освіти, зокрема обмін досвідом, реалізація спільних освітніх та наукових проектів. У Концепції визначено шляхи післядипломної освіти педагогічних працівників – підвищення кваліфікації, навчання за спеціалізацією, стажування [10].

Одним із компонентів неперервної освіти є післядипломна освіта, метою якої є неперервне спеціалізоване вдосконалення професійних знань, умінь і навичок педагогічних працівників. В Енциклопедії освіти визначено такі її функції: компенсаційну – можливість здобуття педагогічними працівниками додаткової освіти; адаптувальну – пристосування педагогічних працівників до нововведень і змін в освітньому, соціально-економічному та виробничому середовищі; розвивальну – сприяння всебічному розвитку особистості в післядипломний період через неперервне збагачення й оновлення знань, умінь і навичок, творче зростання педагога [4, с. 682].

Підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів освіти, удосконаленню професійних знань, умінь за спеціальністю, професією, самоосвіті і науковому зростанню, наданню допомоги в особистісному розвитку, що є гарантом справжнього професіоналізму педагогічних, управлінських та методичних кадрів, сприяє діяльність інститутів післядипломної педагогічної освіти. Зауважимо, що значний відсоток учителів, які сьогодні працюють у школах, навчалися за іншими програмами, якими не передбачалася підготовка фахівців до виховної діяльності з дітьми трудових мігрантів. Саме діяльність ІІПО дозволяє заповнити цю прогалину чи розширити й поповнити здобуті знання. Про важливість такої роботи свідчать статистичні дані. Так, у 2015-2016 н.р. основними причинами звернень педагогів до практичних психологів є питання, що пов'язані з асоціальними проявами в поведінці учнів (13,36 %), готовність до навчання та труднощі в навчанні (11,68 %) і вікові та індивідуальні особливості розвитку, проблеми самооцінки дитини (11,25 %). Основними проблемами звернень педагогів до соціальних педагогів є: питання допомоги дітям та сім'ям у складних життєвих обставинах (26,21 %), питання, пов'язані з асоціальними проявами в поведінці учнів (13,65 %) і психологічний клімат педагогічного колективу (10,11 %). Перші позиції серед звернень учнів (студентів) до практичних психологів обіймають: проблема самовдосконалення, розвитку власних здібностей і компетенцій (21,65 %), проблема професійного самовизначення (12,47 %) та проблема стосунків з однолітками (12,41 %). Щодо звернень до соціальних педагогів, то найбільш актуальними проблемами тут є: проблема самовдосконалення, розвитку власних здібностей та компетенцій (22,84 %), питання допомоги дітям та сім'ям у складних життєвих обставинах (12,40 %) та проблема професійного самовизначення (11,20 %) [1]. Як бачимо, характеристика звернень типова для проблем дітей із сімей трудових мігрантів. За даними Міжнародної організації з міграції, в Україні понад 200 тисяч дітей із сімей трудових мігрантів. Вони становлять близько третини від загальної кількості дітей в окремих районах Закарпаття,

Буковини. Згідно зі статистикою ЮППО лише у школах м. Івано-Франківська навчається понад 700 дітей цієї категорії. Тому актуальним і своєчасним є діяльність ППО саме в напрямку підготовки фахівців до роботи з дітьми трудових мігрантів.

Слід зазначити, що на сьогодні немає єдиного підходу до розгляду феномену «готовність». Поняття «готовність вчителя до професійної діяльності» більшість учених (Л. Кадченко, В. Ковальов, Л. Кондрашова, В. Сластьонін та ін.) тісно пов'язують з поняттям «професійна підготовка». Професійна підготовка розглядається науковцями як процес формування готовності майбутнього педагога до професійної діяльності, а готовність – як її мета і результат. Так, С. Мартиненко довела, що «педагогічна діяльність учителя» – похідне поняття від категорії «професійна діяльність», яку вона розглядає як пізнавальну, комунікативну та організаційно-методичну; як процес усвідомленої, цілепокладальної, саморегульованої діяльності вчителя, спрямованої на аналітичне виокремлення та ефективне розв'язання професійно-педагогічних завдань, виявлення, формування і розвиток рефлексивної позиції учителя [7, с. 17].

Професійна готовність є результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Готовність до педагогічної діяльності більшість дослідників розглядають як складне утворення, яке містить у собі комплекс індивідуальних психологічних якостей, систему знань, умінь і навичок, передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, установки на означену діяльність. Отримавши їх у ВНЗ, педагог удосконалює ці знання, вміння й навички впродовж життя. Це самоосвіта, курси підвищення кваліфікації тощо.

У контексті нашого дослідження важливого значення набуває досвід організації роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. На сайті інституту містяться рубрики «Дистанційне навчання», «Віртуальний методичний кабінет», у яких серед інших є навчально-методичні матеріали, які стосуються роботи з дітьми трудових мігрантів. Цікавим є змістове наповнення сторінок соціального педагога та практичного психолога. Розміщені тут матеріали будуть корисні також учителям початкових класів, які працюють із дітьми з сімей трудових мігрантів. Підвищення професійної педагогічної освіти вчителів початкових класів відбувається шляхом читання лекцій, проведення семінарських і лабораторних занять, тренінгів, семінарів, конференцій тощо. Серед питань, що розглядаються, домінують такі: психологічна адаптація дитини до тимчасового проживання без батьків; створення позитивного психологічного клімату в сім'ї, у якій буде проживати дитина на час відсутності батьків, та налагодження емоційного контакту з неофіційними опікунами; забезпечення неофіційними опікунами оптимальних умов життя та базових потреб дитини; захист прав дітей із сімей трудових мігрантів; організація дозвілля; проведення просвітницької роботи серед дітей та батьків; створення можливостей для особистісного розвитку дитини шляхом надання комплексу якісних послуг.

На курсах підвищення кваліфікації вчителів початкових класів навчають реалізувати такі напрямки опікунсько-виховної роботи з дітьми з сімей трудових мігрантів: індивідуальне консультування, індивідуальна та групова робота, розвивальна діяльність, соціально-педагогічна просвіта, організаційно-методична робота, зв'язки з громадськістю. Часто проводять спільні заняття з психологами та соціальними педагогами, які мають уже значний практичний досвід такої роботи. На заняття запрошують як відомих професорів, доцентів ВНЗ, так і практичних психологів, соціальних педагогів, учителів шкіл, які діляться своїми практичними напрацюваннями.

ІФОППО є ініціатором і партнером у проведенні конференцій, реалізації проектів, що сприяють розширенню знань про зміст, форми й методи організації роботи з дітьми трудових мігрантів. Так, з 1.06.2014 р. до 30.03.2015 р. Західноукраїнським ресурсним центром за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні в Івано-Франківській області реалізовувався проект «Програма з протидії торгівлі людьми та нелегальної міграції для учнів старших класів районних шкіл». Партнером проекту був Івано-Франківський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти. З метою підведення підсумків проекту 18 березня 2015 р. на базі Інституту відбулася підсумкова конференція за темою «Запобігання торгівлі людьми та нерегульованої міграції» у рамках означеного Проекту [9]. Беручи участь у таких практичних заходах, учителі підвищують свій професійний рівень, здобувають новий досвід, посилюють мотивацію до самоосвіти, навчання впродовж усього життя.

Таким чином, реалізація концепції неперервної освіти в Україні окреслена в низці документів, якими визначено сутність неперервної освіти, її принципи та місце в системі освіти. Підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів сприяє діяльність інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні системи підготовки вчителів початкових класів до опікунсько-виховної діяльності з дітьми трудових мігрантів.

Література:

1. Аналітичні матеріали щодо забезпечення навчальних закладів практичними психологами і соціальними педагогами та організацію у 2016-2017 н.р. належного психологічного супроводу учасників навчально-виховного процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ipro.if.ua/predmety/osppsr/media/files>.
2. Бирка М. Ф. Розвиток концепції неперервної освіти в Україні / М. Ф. Бирка // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 34. – С. 69-74.
3. Державна національна програма «Освіта». Україна XXI ст. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
4. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1024 с.
5. Лігум Ю. С. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в європейській освітній простір / Ю. С. Лігум // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 2. – С. 2-27.
6. Ляшенко О. Навчальне навантаження школярів України і країн ЄС : порівняльний аналіз / О. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2016. – № 3. – С. 5-8.
7. Мартиненко С. М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / С. М. Мартиненко ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2009. – 47 с.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.
9. Підсумкова конференція «Запобігання торгівлі людьми та нерегульованої міграції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipro.if.ua/index.php/56-2010-06-30-12-43-02/1279-pidsumkova-konferentsiya-zapobihannya-torhivli-lyudmy-ta-nevrehulovanoyi-mihratsiyi>.
10. Про затвердження Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176 / Міністерство освіти і науки України // Вища школа. – 2013. – № 9. – С. 103-113.
11. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/page2>.
12. Тягушева О. Г. Необхідність та перспективи безперервності освіти як принципу освітньої політики України / О. Г. Тягушева // Теорія та практика державного управління. – 2008. – Вип. 3. – С. 359-366.

Сабат Н. И.

НЕПРЕРЫВНОСТЬ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К РАБОТЕ С ДЕТЬМИ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ

В статье охарактеризована нормативно-правовая база развития системы непрерывного образования в Украине. Проанализирована система непрерывного образования как важное условие формирования готовности будущих педагогов к работе с детьми трудовых мигрантов. Очерчены теоретический и практический аспекты проблемы на основе изучения существующих в педагогической науке исследований по теме. На примере Ивано-Франковского

областного інститута послєдипломного педагогического образования продемонстровано, что послєдипломное образование выступаєт весомым компонентом непрерывного обучения учителей начальных классов, важным средством совершенствования готовности к работе с детьми трудовых мигрантов.

Ключевые слова: непрерывное педагогическое образование, профессиональная готовность, учителя начальных классов, дети трудовых мигрантов.

Sabat N. I.

THE CONTINUITY OF EDUCATION AS AN IMPORTANT CONDITION
TO FORM THE READINESS OF THE FUTURE PEDAGOGUES FOR THE WORK
WITH THE CHILDREN OF MIGRANT WORKERS

The article characterizes the regulatory legal base of the development of the system of continuous education in Ukraine. A number of regulatory legal documents are studied that outline the strategy and the tactics of the implementing of the concept of continuous education. The principles of the development of continuous pedagogical education are shown: continuity, combination of national educational traditions and the best world experience, flexibility in the responding to social changes and predictability, innovation, as well as the main ways of ensuring the continuity of the development of the pedagogical education. The continuity of education as an important condition to form the future pedagogues' readiness for work with the children of migrant workers is analyzed. The professional readiness is identified as a complex formation that includes a range of individually-psychological qualities, knowledge system, abilities and skills, provides the needs, beliefs, opinions, attitudes, motivations, feelings, installation on the above-mentioned activities. It is found that the teacher's readiness to the professional activity is based on his/her professional competence, which is revealed in the formation of special knowledge, abilities and skills.

At example of Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogic Education activity, it is proved that the postgraduate education serves as an important key to continuous training of elementary school teachers, one of the means of improving of the readiness to work with the children of migrant workers.

Keywords: continuous pedagogical education, professional readiness, elementary school teachers, children of migrant workers.

Рецензент: Примакова В.В.

УДК 374.1

Слініч Ю. В.*

ФОРМИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Статтю присвячено висвітленню питання виявлення форм міжнародної співпраці мистецьких навчальних закладів. Обґрунтовано необхідність розвитку інтернаціональних зв'язків у галузі мистецької освіти на основі багатоаспектного аналізу діяльності навчально-естетичного комплексу «Художня школа» м. Херсона. Актуалізовано аспект мовної комунікації учасників міжнародних проєктів й акцентовано на необхідності підвищення мовної та професійної компетенції митців. Представлено досвід херсонської художньої школи у створенні інтегрованих курсів з вивчення англійської мови. Окреслено подальші перспективи розвитку наукової думки представленої теми.

Ключові слова: форми міжнародної співпраці, міжнародне співробітництво, міжнародне взаєморозуміння, мистецька освіта.

Глобалізація сучасного світу, євроінтеграційні процеси, агресія з боку одних держав щодо інших щоденно демонструють необхідність розвитку новітніх форм

*© Слініч Ю. В.